

УДК 330.12

DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2023-6-10>

Лю Лу

аспірант кафедри бізнес-економіки та адміністрування,
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7949-1325>

УДОСКОНАЛЕННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ РИЗИКІВ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ

Втримання регіонами конкурентних позицій пов'язане з впливом низки різноаспектних ризиків. Для українських регіонів перелік таких ризиків збільшується ще й через війну з РФ. Кризові ситуації завжди спричиняють трансформації моделей просторового розвитку регіонів, а нові ризики фактично окреслюють такі зміни. Отже, ідентифікація та уточнення ризиків регіонального розвитку є актуальним завданням в контексті забезпечення їх конкурентоспроможності. Метою статті є розширення класифікації ризиків стратегічного управління забезпеченням конкурентоспроможності регіону. Предметом дослідження є ризики, які впливають на забезпечення конкурентоспроможності регіону. Об'єктом дослідження є процеси стратегічного управління регіоном. Методи дослідження: логічний аналіз, узагальнення, систематизація. У статті за результатами аналізу виокремлених науковцями ризиків процесів регіонального стратегування запропоновано всі ризики процесів регіонального стратегування поділяти за етапами: 1) ризики на етапі розроблення/удосконалення стратегічних документів, які регламентують розвиток регіону; 2) ризики на етапі стратегічного управління розвитком регіону. Ризики процесів розроблення стратегічних документів запропоновано систематизувати за такими розділами: консультативні, кадрові, організаційні, адміністративні. Ризики стратегічного управління запропоновано систематизувати за такими розділами: політичні, геополітичні, законодавчі, соціальні, екологічні, техногенні, технологічні, економічні, ризики розвитку регіону, форс-мажорні, повоєнні інші. Кожен з розділів включає свої групи та види і різновиди ризиків. Такий підхід дозволяє точніше ідентифікувати ризики та мінімізувати їх або уникати взагалі. Результати дослідження можуть бути покладені в основу подальших наукових розвідок та використані у практичній діяльності регіональних органів влади при розробленні стратегічних документів, які регламентують розвиток територій.

Ключові слова: регіон, конкурентоспроможність, ризики, класифікація, стратегічне управління.

Lu Liu

Sumy Anton Makarenko State Pedagogical University

IMPROVING THE CLASSIFICATION OF RISKS IN THE STRATEGIC MANAGEMENT OF REGIONAL COMPETITIVENESS

The regions' ability to maintain their competitive positions is subject to a number of multifaceted risks. For the Ukrainian regions, the list of such risks is growing due to the war with RF. Crisis situations always lead to transformations in the models of spatial development of regions, and new risks actually outline such changes. Therefore, identifying and clarifying the risks of regional development is an urgent task in the context of ensuring their competitiveness. The purpose of the article is to expand the classification of risks of strategic management of regional competitiveness. The subject of the study is the risks that affect the competitiveness of the region. The object of research is the processes of strategic management of the region. Research methods: logical analysis, generalization, systematization. Based on the analysis of the risks of regional strategizing processes identified by scholars, the article proposes to divide all the risks of regional strategizing processes by stages: 1) risks at the stage of development/improvement of strategic documents regulating the development of the region; 2) risks at the stage of strategic management of the region's development. The risks of the processes of developing strategic documents are proposed to be systematized by the following sections: consulting, personnel, organizational, and administrative. The author proposes to systematize the risks of strategic management by the following sections: political, geopolitical, legislative, social, environmental, man-made, technological, economic, regional development risks, force majeure, and post-war. Each of the sections includes its own groups and types of risks. This approach allows for more accurate risk identification and minimization or avoidance of risks. The results of the study can be used as a basis for further scientific research and used in the practical activities of regional authorities in the development of strategic documents regulating the development of territories.

Keywords: region, competitiveness, risks, classification, strategic management.

Постановка проблеми. Сучасна підприємницька діяльність (економічна, соціальна, організаційна, адміністративна тощо) пов'язана з ризиками, які мають різну природу. Втримання регіонами конкурентних позицій також пов'язане з впливом низки різноаспектних ризиків. Для українських регіонів перелік таких ризиків збільшується ще й через війну з РФ.

Кризові ситуації завжди спричиняли трансформації моделей просторового розвитку регіонів, а нові ризики фактично окреслюють такі зміни. Отже, ідентифікація

та уточнення ризиків регіонального розвитку є актуальним завданням в контексті забезпечення їх конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких розглядають проблему і підходи її розв'язання. Науковці (Вітлінський В.В. і Великоіваненко Г.І. [1], Наконечний С.І. [2], Донець Л.І. [3], Захарченко В.І. і Захарченко Н.В. [4], Ковальова Г.П. і Даніл'ян В.О. [5], Кришталь Т.М., Чечетова Н.Ф. і Гончарук В.В. [6], Кучеренко В.Р., Карпов В.А. і Карпов А.В. [7],

Сіденко В.Р. [8], Сторонянська І.З., Ястремський О.І. [9] та багато інших) широко досліджували ризики регіонального розвитку, зокрема, Захарченко В.І. і Захарченко Н.В. – аналізували ризики регіонального розвитку, Сторонянська І.З. – ризики та напрямки забезпечення стійкості регіонів України в умовах війни тощо. Але, ризикам стратегічного управління забезпеченням конкурентоспроможності регіону приділено не достатньо уваги, що потребує додаткових наукових розвідок.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розширення класифікації ризиків стратегічного управління забезпеченням конкурентоспроможності регіону.

Предмет дослідження: ризики, які впливають на забезпечення конкурентоспроможності регіону.

Об'єкт дослідження: процеси стратегічного управління регіоном.

Методи дослідження: логічний аналіз, узагальнення, систематизація.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проаналізуємо ризики, які притаманні процесам стратегічного управління забезпеченням конкурентоспроможності регіону, що визначають сучасні науковці.

Вчені Ковальова Г.П. і Даніліян В.О. вбачають загрози у глобальних ризиках, під якими розуміють [5]:

- виклики національній небезпеці;
- зростання соціально-політичних і етнічних конфліктів в державі;
- розбалансування динамічної рівноваги системи суспільного розвитку.

Науковець Сіденко В.Р. вважає, що головну роль у світі нині відіграють ризики [8]:

- соціального походження;
- екологічно-ресурсного походження;
- глобально-регулятивного походження.

Науковці Кришталь Т.М., Четова Н.Ф. і Гончарук В.В. зазначають, що зовнішній і внутрішній вплив є дестабілізуючим негативним (або позитивним) впливом на розвиток соціально-економічної системи і пропонують дестабілізуючі впливи розділяти за характером виникнення на чотири групи факторів [6]:

- 1) ситуаційні;
- 2) структурні;
- 3) системні;
- 4) процесні.

Науковці Захарченко В.І. і Захарченко Н.В. до системи ризиків регіонального розвитку віднесли [4]:

- антропогенні ризики;
- екологічні ризики;
- техногенні ризики.

До антропогенних чинників ризику ці автори віднесли:

- непрогнозовані зміни чисельності населення;
- антропогенний тиск на біосферу (зменшення площ, які придатні для існування живих організмів);
- до екологічних чинників ризику:
 - наслідки аварій, катастроф і лих;
 - порушення екологічних ланцюгів внаслідок військових дій;
- до техногенних чинників ризику:
 - збільшення кількості технічних відходів і викидів;
 - забезпечення безпеки людей;

- забезпечення безпеки навколишнього середовища.

Дослідники [10] відзначають такі види ризиків, характерні для процесів стратегічного управління регіоном:

- ризики, пов'язані з використанням послуг консультантів при розробці стратегії, програми та інших стратегічних документів [10, с. 23];

- ризики надмірної уваги до деталей [10, с. 29].

Так, до ризиків використання послуг консультантів ці дослідники віднесли [1, с. 23]:

- додаткові фінансові витрати на процес планування;
- впровадження типових рішень, які вже реалізовувались деінде;
- збільшення часу (на вивчення консультантами місцевих умов);
- консультанти не несуть відповідальності за кінцевий результат;
- консультанти не забезпечують координацію зусиль і підтримки;
- не відповідність кваліфікації консультантів.

А до ризиків надмірної уваги до деталей ці дослідники віднесли [10, с. 29]:

- ризик надмірної уваги до кількісних показників замість якісних характеристик (забирає багато часу);
- ризик втрати часу.

Відзначимо, що існують і інші види ризиків, які впливають на процеси регіонального стратегування, зокрема ризики:

- некомпетентності учасників розроблення стратегічних документів;
- недотримання термінів;
- розрізненості позицій розробників стратегічних документів;
- відсутності/неврегульованості відповідальностей за результат;
- недосконалої законодавчої, методичної забезпечення;
- недосконалої комунікацій (формальний підхід до процедур обговорення, відсутність «фідбеку»), тощо.

Вважаємо, що першочергово всі ризики процесів регіонального стратегування необхідно розмежовувати і поділяти за етапами:

- ризики на етапі розроблення/удосконалення стратегічних документів, які регламентують розвиток регіону;

- ризики на етапі стратегічного управління розвитком регіону.

Конкретизуємо їх. Ризики процесів розроблення стратегічних документів можна систематизувати за розділами:

- консультаційні;
- кадрові;
- організаційні;
- адміністративні.

Ризики стратегічного управління можна систематизувати за розділами:

- політичні;
- геополітичні;
- законодавчі;
- соціальні (у т.ч. антропогенні, демографічні);
- екологічні;
- техногенні;

- технологічні;
- економічні (у т.ч. фінансові);
- ризики розвитку регіону;
- форс-мажорні;
- повоєнні, інші.

Кожен з розділів включає свої групи та види і різновиди ризиків. Так, до повоєнних ризиків ми відносимо ризики, пов'язані з війною в Україні з росією. Їх можна визначати відповідно до деструктивних чинників впливу, спричинених руйнуваннями у різних сферах і які впливають на:

- дестабілізацію регіонального розвитку;
- релокацію бізнесу;
- погіршення людського потенціалу;
- дисбаланс економічного розвитку;
- погіршення технологічного потенціалу;
- погіршення екологічного потенціалу.

Цей перелік чинників і ризиків не є остаточним і може розширюватись відповідно до змін, які відбуваються.

Висновки. Таким чином, відзначимо, що за результатами аналізу виокремлених науковцями ризиків процесів регіонального стратегування запропоновано їх розділяти за етапами на «ризики на етапі розроблення/удосконалення стратегічних документів, які регламентують розвиток регіону» та «ризики на етапі стратегічного управління» з подальшою деталізацією за видами і підвидами, що дозволяє їх точніше ідентифікувати та мінімізувати або уникати.

Результати даного дослідження можуть бути покладені в основу подальших наукових розвідок та використані у практичній діяльності регіональних органів влади при розробленні стратегічних документів, які регламентують розвиток територій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вітлінський В.В., Великоіваненко Г.І. Ризикологія в економіці та підприємстві: Монографія. Київ: КНЕУ, 2004. 480 с. URL: https://kneu.edu.ua/ua/science_kneu/scientific_schools/mtrve/mtrve_praci/mtrve_prazi/ruzvecontp/
2. Вітлінський В.В., Наконечний С.І. Ризик у менеджменті. Київ: ТОВ «БорисфенМ», 2006. 336 с.
3. Донець Л.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 312 с.
4. Захарченко В.І., Захарченко Н.В. Інструментальна підтримка розробки ефективної стратегії сталого розвитку регіону. *Економічні інновації*. 2018. Вип. 66. С. 80–86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecinn_2018_66_11
5. Ковальова Г.П., Данілі'ян В.О. Україна у світових глобалізаційних процесах: виклики і відповіді. *Науковий вісник. Серія «Філософія»*. Харків: ХНПУ, 2015. Вип. 45 (ч. I). DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.22421>
6. Кришталь Т.М., Чечетова Н.Ф., Гончарук В.В. Особливості регіонального розвитку в умовах соціальних та еколого-економічних імперативів. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 9. С. 33–42. URL: <http://efm.vsau.org/storage/articles/February2020/Xe55bNe9ID3hkfbgkr05.pdf>
7. Кучеренко В.Р., Карпов В.А., Карпов А.В. Економічний ризик та методи його вимірювання: Навчальний посібник. Одеса, 2011.
8. Сіденко В.Р. Нові глобальні виклики та їх вплив на формування суспільних цінностей. *Український соціум*. 2014. № 1(48). URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2014/01/7-21_no-1_vol-48_2014_UKR.pdf
9. Ястремський О.І. Моделювання економічного ризику. Київ: Либідь, 2002. 176 с.
10. Планування місцевого сталого розвитку: посібник з формування стратегії сталого місцевого розвитку. ПР ООН Муніципальна програма сталого розвитку. Київ, 2005. 69 с. URL: http://regionet.org.ua/files/Strategy_local_development_UNDP_2005_ua.pdf

REFERENCES

1. Vitlinskyi V.V., Velykoivanenko H.I. (2004) *Ryzykologhiia v ekonomitsi ta pidpriemnystvii*: Monohrafiia [Riskology in the economy and entrepreneurship]. Kyiv: KNEU, 480 p. Available at: https://kneu.edu.ua/ua/science_kneu/scientific_schools/mtrve/mtrve_praci/mtrve_prazi/ruzvecontp/
2. Vitlinskyi V.V., Nakonechnyi S.I. (2006) *Ryzyk u menedzhmentii* [Risk in management]. Kyiv: TOV "BorysfenM", 336 p.
3. Donets L.I. (2006) *Ekonomichni ryzyky ta metody yikh vymiryuvannia*: Navchalnyi posibnyk. [Economic risks and methods of their measurement]. Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury, 312 p.
4. Zakharchenko V.I., Zakharchenko N.V. (2018) *Instrumentalna pidtrymka rozrobky efektyvnoi stratehii staloho rozvytku rehionu*. [Instrumental support for the development of an effective strategy for the sustainable development of the region]. *Ekonomichni innovatsii*, vol. 66, pp. 80–86. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecinn_2018_66_11
5. Kovalova H.P., Danil'ian V.O. (2015) *Ukraina u svitovykh hlobalizatsiinykh protsesakh: vyklyky i vidpovidy*. [Ukraine in the world globalization processes: challenges and answers]. *Naukovyi visnyk. Seriiia «Filosofiiia»*. Kharkiv: KhNPU, Vol. 45 (ch. I). DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.22421>
6. Kryshthal T.M., Chechetova N.F., Honcharuk V.V. (2018) *Osoblyvosti rehionalnoho rozvytku v umovakh sotsialnykh ta ekolo-ho-ekonomichnykh imperatyv*. [Peculiarities of regional development in the conditions of social and ecological and economic imperatives]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, vol. 9, pp. 33–42. Available at: <http://efm.vsau.org/storage/articles/February2020/Xe55bNe9ID3hkfbgkr05.pdf>
7. Kucherenko V.R., Karpov V.A., Karpov A.V. (2011) *Ekonomichnyi ryzyk ta metody yoho vymiryuvannia*: Navchalnyi posibnyk [Economic risk and methods of its measurement]. Odessa.
8. Sidenko V.R. (2014) *Novi hlobalni vyklyky ta yikh vplyv na formuvannia suspilnykh tsinnosti*. [New global challenges and their impact on the formation of social values]. *Ukrainskyi sotsium*. Vol. 1(48). Available at: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2014/01/7-21_no-1_vol-48_2014_UKR.pdf
9. Yastremskyi O.I. (2002) *Modeliuvannia ekonomichnoho ryzyku*. [Modeling of economic risk]. Kyiv: Lybid, 176 p.
10. *Planuvannia mistsevoho staloho rozvytku: posibnyk z formuvannia stratehii staloho mistsevoho rozvytku* [Planning for local sustainable development: a guide to formulating a strategy for sustainable local development]. PR OON Munitsypalna prohrama staloho rozvytku. Kyiv, 2005. 69 p. Available at: http://regionet.org.ua/files/Strategy_local_development_UNDP_2005_ua.pdf